

KAITSEVÄELASE KUTSEVALIKUT PÕHJENDAVID ARGUMENDID*

KAREN KULDNOCK

Annotatsioon. Artiklis analüüsitakse argumenteerimist Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste kõrgema sõjakooli kadettide esseedes.¹ Uuritakse, mis positsioonilt kirjutaja oma arvamust avaldab ja kuidas ta oma argumente usaldusväärsemaks üritab muuta, samuti vaadeldakse keelekasutust, mille kaudu autor oma seisukohti esitab. Analüüsiobjektiks on 26 esseed. Kutsevalikut toetavad argumendid on jagatud kolmeks: ühiskondlikel väärtustel ja müütideaalidel põhinevad argumendid, töö iseloomu rõhutavad argumendid ja isiklikul kasul põhinevad argumendid. Peamised ühiskondlikel väärtustel põhinevad argumendid, millega oma kutsevalikut põhjendatakse, on isamaa-armastus, kutsumus töö vastu, sisemine motivatsioon anda oma isiklik panus Eesti riigikaitse arengusse. Kutsevalikul on oluline ka ühiskonnas aegade jooksul kinnistunud arvamus, et ohvitseriamet on mehelik ja auväärne. Töö iseloomul põhinevad argumendid rõhutavad seda, et töö on huvitav, vaheldusrikas, loominguline ja võimalusterohke. Ohvitserikutse muudab ahvatlevaks pidev eneseareng. Isiklikust kasust lähtuvaid argumente ei peeta esmatähtsaks – peamistena mainitakse majanduslikku sõltumatust, head sissetulekut, kindlustatud tulevikku, kindlat töökohta ja sotsiaalseid tagatise. Argumentidele lisatakse usaldusväärset retooriliste võtete abil: enesekindel väide, modaaladverbid (*kindlasti, muidugi, alati*) ja autoriteetide tsitaadid. Argumendi edastamisel kasutatakse valdavalt üldistamist. Ühelt poolt tingib üldistamise teema, kuid samas on see ka märk rühmakuuluvuse tunnetamisest. *Mina*-positsiooni kasutatakse siis, kui kõneldakse oma isiklikust kogemusest, soovitakse vastandada oma arvamust võimalikule vastupidisele arvamusele. Kui räägitakse *meie* vaatepunktist, tähistab *meie* valdavalt Eesti riiki ja eestlasi.

Võtmesõnad: tekstianalüüs, argumentatsioon, deiksis, protsessiasialised

* Tehtavat uurimistööd toetab ETFi grant nr 6236.

¹ **Toimetaja märkus.** Sõnale *essee* on tarbetult laenatud uus tähendus inglise keelest, kus *essay* tähendab väikest kindlal teemal kirjatööd, eriti õppurite oma. Eesti keeles on *essee* tähistanud kirjandusžanri: mingi probleemi käsitlust isikupärasel vaimukas sõnastusel. Sellist kirjutamist võib oodata peale kirjanike veel ühiskonna suurimailt mõtlejailt.

1. Sissejuhatus

Minu uurimisteemaks on militaarne retoorika ja uurimismeetodiks lingvistiline tekstianalüüs. Varem olen vaadanud militaarset retoorikat meedia kajastusviisina ja uurinud Iraagi sündmuste edastamist Eesti päevalehtedes, keskendudes Iraagi-diskursuses esinevate osaliste representeerimisele ja eri osalejarühmade argumentatsioonile (Kuldnohk 2004 ja 2006). Siinne artikkel astub sammu lähemale kaitsevälase mõttemaailmale. Käsitluse all on kaitsevälase kutsevalikut põhjendavad argumendid ja see, millisena tulevased ohvitserid näevad oma rolli Eesti ühiskonnas. Analüüsitakse Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste kõrgema sõjakooli kolme põhikursuse (7., 8., 10. PK) noorkadettide teemal „Mida tähendab olla ohvitser?“ ja „Olla ohvitser – kutse või kutsumus?“ kirjutatud 26 esseed. 7. PK alustas õpinguid 2003. a sügisel, 8. PK 2004. a sügisel ja 10. PK 2006. a sügisel. Kõrgemas sõjakoolis õpinguid alustavad noorkadetid on üldjuhul 19–25aastased. Valdav osa neist on pärast gümnaasiumi lõpetamist läbinud ajateenistuse ja tulnud seejärel sõjakooli õppima. Pärast kooli lõpetamist saavad nad rahuaja jalaväerühma ülema ja sõjaaja jalaväekompanii ülema kutse.

Artiklis vaadeldakse argumenteerimist kui protsessi nii sisulisest kui ka vormilisest küljest. Ühelt poolt vaadeldakse kutsevalikut põhjendavate argumentide liike ja keelekasutust, mille kaudu kadett oma seisukohti esitab. Teiselt poolt analüüsitakse, mis positsioonilt teksti kirjutaja oma arvamust avaldab ja kuidas ta oma argumente usaldusväärsemaks üritab muuta.

Noorkadettide argumentatsioon pole adresseeritud konkreetsele suhtluspartnerile, ent nii nagu iga arvamusteksti looja esitab ka sõjakooli kadett essees oma arvamusi põhjendatult ja püüab oletatavat lugejat veenda oma seisukohti omaks võtma. Seetõttu on esseede eesmärk lugejat mõjutada.

2. Argumenteeriv tekst

Juba klassikaline retoorika tundis huvi selle vastu, kuidas kuulajat kõnega veenda. Tänapäeva moodsas keeleteaduses on üha aktuaalsemaks muutumas uurimused, mis otsivad vastust küsimusele, kuidas inimesi tekstidega mõjutatakse. 1960. aastatel ärkas uuesti huvi retoorika vastu, sealjuures keskenduti eelkõige argumenteerimisvõtete uurimisele. See nn uus retoorika peab oluliseks konteksti, suhtlussituatsiooni ja vastuvõtjat. Väljen-

dite tähendust võib tõlgendada ainult selles kontekstis, kus nad esinevad (Mäntynen 2003: 13). Chaïm Perelman, üks uue retoorika juhtfiguuridest, rõhutab vastuvõtja olulisust. Tema sõnul püütakse argumentide esitamise kaudu hankida või tugevdada publiku heakskiitu või toetust esitatud väitele (Perelman 1996: 16). Ka Frans H. van Eemeren jt (1998: 218) räägivad oma pragmadialektlises teoorias argumenti funktsionaalsest olemusest. Pragmadialektlise teooria eelolekus on see, et argumentatsiooni eesmärk on lahendada arvamuste lahknevusi, seega on argumentatiivsele diskursusele iseloomulik argumentatiivne vastandus. Argumenti oluline omadus on see, et ta toimib kõnevahendina ja püüab lahendada arvamuste lahknevusi, uurides võistlevate seisukohtade õigustatust (Eemeren jt 1998: 208).

Frans H. van Eemereni jt järgi (1998: 208) kasutatakse argumentatsiooni selleks, et õigustada või lükata ümber mingit seisukohta. John E. Richardson iseloomustab argumentatsiooni laiemalt. Kõigepealt on argumentatsioon tegevus, osalejad kasutavad keelt selleks, et teha midagi, kas tuua esile või kaitsta oma arvamust või rünnata vastaspoolt. Teiseks on argumentatsioon sotsiaalne protsess, inimeste- või rühmadevaheline panus kommunikatsiooniprotsessi. Kolmandaks on argumentatsioon osalejate ühistöö (*joint process*), vastastikune mõjutamine, mis kohustab osalejaid nii looma kui ka tarbima argumente (Richardson 2007: 155).

Tekstiurijad seostavad argumentatsiooni kindla tekstitüübiga. Tekstitüübijaotus põhineb inimese vajadusel kasutada keelt eri eesmärkidel. Reet Kasiku kokkuvõtliku esituse järgi (2007: 41–43) on argumenteeriva teksti põhiülesanne autori arvamuse vahendamine ja selle põhjendamine, nähtuste põhjuse ja tagajärje seoste näitamine. Seisukohavõtt on seotud keelevälise tegelikkusega, näiteks lugejale tuttava aktuaalse probleemiga. Kersti Lepajõe väitel (2002: 272) on argumenteeriva kirjutaja eesmärk muuta lugeja mõttekäiku nii, et see ühtiks argumenteerija omaga. Argumenteeriv tekst on kirjutaja ja kujuteldava lugeja vaheline dialoog. Argumenteerivat tekstitüüpi esindavad ka sõjakooli kadettide esseed. Keeväliline probleem on siin ohvitserikutse valimine ja dialoogilisus seisneb poolt või vastu hoiakus. Kadetid on oma valiku teinud ja esitavad pooltargumente, polemiseerides kujuteldava lugeja hüpoteetiliselt vastu-pidise positsiooniga.

Argumenteerivale tekstitüübile on iseloomulikud kindlad keelelised tunnused, näiteks eitavad laused, vastandust ja võrdlust sisaldavad väljendid, tingiv kõneviis, võimalikkust või vajalikkust (*võib, peab*), tõenäosust

(*kindlasti*) ning positiivset või negatiivset hinnangut (*õnneks, kahjuks*) väljendavad sõnad, omadussõnad ja nende võrdlusastmed, põhjuslikud side- ja määrsõnad (*seetõttu, järelikult, niisiis, seega*). Keelekasutuse kaudu avaldub kirjutaja suhtumine ja just selliste keeleliste valikutega üritab kirjutaja lugejat mõjutada.

Keelekasutuses saab eristada kaht mõjutamise põhitüüpi: faktipõhine (teoreetiline) ja tundepõhine (ateoreetiline) argumentatsioon. Faktipõhised laused on informatiivsed väitlauseid, mille tõeväärtust saab tõestada: väide on kas õige või vale. Tundepõhised laused väljendavad kirjutaja suhtumist, arvamusi ja soove. Need ei ole tõesed ega väärad (Kasik 2007: 94). Näiteks lause *Eesti Entsüklopeedia järgi tuleb ohvitser prantsusekeelsest sõnast officier ning tähendab ametnikku, aukandjat*² on faktipõhine. Seevastu lause *Ohvitser ei saa ennast ülal pidada nagu mingi suvalise gangster'i jõugu pealik* on tundepõhine, sest sisaldab kirjutaja isiklikku arvamust.

Igasuguse teksti koostamisel on oluline keskenduda lugejale, ent samal ajal mõelda ka sellele, missuguse pildi kirjutaja tahab anda endast sõnumi vahendusel. Kui kirjutaja tahab lugejat mõjutada, siis tuleb arvestada tema tausta, teadmisi ja huvisid. Sel juhul on tõenäoline, et lugeja saab esitatavast sõnumist aru ja viitsib sõnumi vastuvõtmisega vaeva näha (Kasik 2007: 96–97).

Teksti kirjutajal on võimalik esitatavaid fakte valida nii, et nad teenivad soovitud eesmärki. Seega on mõtet esitada argumentidena selliseid asjaolusid, mis autori hoiakuid toetavad, ning jätta nimetamata vähem soodsad (Kasik 2007: 97). Tundepõhine argumentatsioon toetub inimeste kogemustele ja uskumustele. Esitatav väide seostatakse millegi muuga, millesse lugeja eeldustekohaselt suhtub tundepõhiselt: kas negatiivselt või positiivselt (Kasik 2007: 98). Näiteks väites *Ohvitser peab olema iseloomult aus, usaldusväärne ja meelekindel* eeldatakse, et aus, usaldusväärne ja meelekindel on lugeja jaoks positiivsed omadused.

3. Kutsevalikut põhjendavad argumendid

Kõige parem veenmisvahend on fakt. Faktilist argumenti esitades püüab argumenteerija näidata, et tema positsiooni mingis küsimuses saab ratsionaalselt seletada. Fakti on raske eitada või seda kummutavat uut fakti leida. See ei tähenda seda, et emotsioonidel poleks argumentide kujunemisel

² Kõik artiklis olevad esseede tekstinäited on esitatud muutmata kujul.

mingit rolli (Kaldjärv 2003: 16). Analüüsitud esseedes püüavad autorid oletatavat lugejat veenda nii ratsionaalsete faktide kui ka emotsionaalsete hinnangute kaudu. Siinses artiklis on jagatud kutsevalikut toetavad argumendid kolmeks: ühiskondlikke väärtusi ja müütideaale, isiklikku kasu ning töö iseloomu rõhutavad argumendid. Selline jaotus on võetud aluseks seetõttu, et abstraktsete kategooriate puhul ei saa eristada seda, kas argument on fakti- või tundepõhine. Samuti vaatavad peaaegu kõik kadetid argumenteerides tulevikku, üksikud põhjendavad oma valikuid mineviku asjaoludega. Tulevikust rääkides ei ole aga võimalik teha vahet faktidel ja arvamustel. Siinses analüüsis on uuritud 74 argumenti. Esimeses tabelis on esitatud esinenud positiivsed ja negatiivsed argumendid liikide kaupa.

Tabel 1. Kutsevalikut põhjendavad argumendid kõrgema sõjakooli kadetide esseedes

	pos. argumendid	neg. argumendid
Ühiskondlikud väärtused ja müütideaalid		
isamaa-armastus ja kõrgemad huvid	13	–
kutsumus	10	1
kangelaslikkus, mehelikkus	4	–
Töö iseloom		
vaheldusrikas, loominguline töö	12	–
suur vastutus	–	13
kõrgemad nõudmised, raske töö	–	6
Isiklik kasu		
materiaalsed põhjused: hea palk, sotsiaalsed tagatised	14	–
võimalus teha karjääri	1	–

3.1. Ühiskondlikele väärtustele ja müütideaalidele toetuvad argumendid

Suurem osa analüüsitud argumentidest on ohvitserikutse poolt. Esseedes tuuakse küll välja ka ohvitserikutse raskusi ehk vastuargumente, kuid neidki nähakse positiivses valguses või kummutatakse teiste argumentidega. Essee põhjal selgub, et suurema osa sõjakooli astunud kadettide jaoks on kaitseväelase elukutse teadlik, mitte juhuslik valik. Nad on enda

jaoks põhjalikult läbi mõelnud, mida tähendab ohvitseri elukutse, mis selles on positiivset ja mis negatiivset ning kuidas negatiivsega toime tulla.

Valdav osa sõjakooli astunud kadettidest on idealistlikud, õilsate eesmärkide ja kõrgete aadetega. Seega näidatakse lugejale ohvitserikutset positiivselt, rõhutatakse neid ohvitserile olulisi omadusi, mida ühiskonnas ohvitserilt oodatakse. Peamisteks kutsevalikut toetavateks argumentideks ongi **isamaa-armastus** ja **kõrgemad huvid** (13 argumenti), valmisolek anda oma elu isamaa kaitseks, sisemine motivatsioon ja tahe teha oma tööd hästi, anda panus Eesti riigikaitse arendamisse. Oma isiklikud huvid jäetakse siin tagaplaanile, olulisem on riigi ja oma lähedaste heaolu.

- (1) *Teadmine, et suudad pakkuda ohutust ja turvatunnet oma lähedastele on ülevaim, mida võib pakkuda ohvitseri amet. Selle nimel tasub pühendada oma elu riigi teenimisele.* (7. PK)
- (2) *Ohvitseri elukutse valiku tegemisel on kindlasti tähtsal kohal ka sisemine soov ning vajadus anda panus isamaa ja oma rahva vabaduse kaitseks, olles valmis ohverdama end selle nimel.* (7. PK)
- (3) *Ohvitser on ainukene, kes annab töotuse kõrgemate väärtuste kaitseks – näiteks põhiseaduslik kord, isamaa, vabadus – ohverdada elu.* (10. PK)

Oluliseks argumendiks on ka see, et kaitseväelase elukutset peetakse oma **kutsumuseks** (10 argumenti).

- (4) *Ja minnes vastasele vastu ilma tõsise kutsumuseta oma riiki kaitsta, .. on sama hea, kui tõsta lihtsalt käed ja alla anda. See on lihtsalt selline töö, mida ainult raha pärast ei saa teha. .. ja siin tuleb väga hästi esile, miks on vaja ohvitseritöös kutsumust. Sa teed midagi, mitte sellepärast, et sa pead seda tegema ja sulle makstakse raha. Vaid sa teed midagi, kuna sa tunned, et see on ainuke õige teguviis ja sul ei ole muud võimalust.* (10. PK)
- (5) *Kutsumus on palju võimsam motivaator; kui kõik materiaalsed väärtused kokku. Inimene, kes on leidnud oma kutsumuse, on jõudnud oma õnnele ühe sammu võrra lähemale. .. võin uhkelt öelda, et pean ennast õnnelikuks inimeseks, sest minu tulevane amet ongi minu kutsumus.* (10. PK)

Neljandas näites tugevdatakse oma arvamust hinnanguliste adverbide ja adjektiivide (*tuleb väga hästi esile, ainuke õige teguviis*) ning viiendas näites intensiivistava sõnavara kasutamisega (*võin uhkelt öelda*).

Üks kadett esitab ka vastuargumendi ja leiab, et ohvitseriameti puhul ei ole tegemist kutsumusega:

- (6) *Tegemist ei ole kutsumusega. Kutsumus eeldab mingit kõrget eeskuju nagu araablattel on Muhamed. Kaitseväelastel pole oma piiblit, suurt pakku raamatut, mis mingite reeglite täitmise järel lubab sind taevasse. Sõduril on vaid rutiin ja lõputu lause kõrvades: „Viimane pingutus mehed! Viimane pingutus!” (10. PK)*

Ohvitseri elukutset seostatakse **kangelaslikkusega, mehelikkusega** (4 argumenti). Põhjuseks, miks soovitakse saada ohvitseriks, nimetatakse ürgset kutset, soovi olla võitjate poolel ja teha suuri tegusid. Väidetakse, et sellest elukutsest ollakse juba lapsena unistanud. Siingi lähtutakse ühiskonnas eeldatavasti valitsevast hoiakust, et ohvitseriamet on auväärne ja mehelik amet.

- (7) *Üheks põhjuseks on kindlasti mingisugune kummaline ürgne kutse. On väheseid mehi, kes poleks noorena sõduritega või siis sõpradega sõda mänginud ja vähe on neid, kes poleks tahtnud kehastada mõnda kangelast ning alati olla võitjate poolel. See on midagi, mis teeb inimese jaoks just sõjaväelase elukutse huvitavaks. (7. PK)*
- (8) *On väheseid mehi, kes poleks poisikesena sõpradega sõda mänginud, poleks huvi tundnud relvade ja tehnika vastu. (8. PK)*

3.2. Töö iseloomule toetuvad argumendid

Ühe olulise põhjusena kaitseväelase elukutse valikul nimetatakse töö **loovust ja vaheldusrikkust** (12 argumenti). Ohvitserikutse muudab kadettide jaoks ahvatlevaks see, et ohvitseri elu on pidev õppimine ja enesearendamine. Siin lähtutakse isiklikest huvidest, soovist ennast teostada. Ohvitseri tööd peetakse vaheldusrikkaks, huvitavaks ja loominguks, mis pakub pidevalt väljakutseid (kasutatakse seda ühiskonna moesõna), avastamisrõõmu ja rahuldab ka seiklusjahu.

- (9) *Olla ohvitser tähendab seda, et sul on maailma üks vaheldusrikkamaid töid – ei või kunagi olla päris kindel, mis järgmine päev toob. See ongi see, mis minu arvates lisab sellele tööle vajaliku võrtsi. ... Teadmine, et iga uus päev on uus väljakutse, millele vastu astuda, paneb paljud seda ametit armastama ja tahtma endast veelgi enamat anda.*
- (10) *Erinevalt teistest ametitest on ohvitseri amet väga huvitav ning rohkesti väljakutseid esitav. Probleeme mida töö käigus lahendada tuleb on erinevaid ning lahendusi nende ületamiseks väga mitmeid. Siinkohal saab ohvitser peale oma juhi võimete arendada ka oma loovat mõtlemist*

ehk kunstiannet. Kunstiannet seepärast, et lahinguolukorrad on igakord uued ning erinevad eelmisest. Kuna lahingu juhtimine pole täpisteadus, vaid kunst siis seega tuleb kogu aeg improviseerida .. (7. PK)

Kümnenda näite algusesse sisestatud fraas *erinevalt teistest ametitest* on selge vastandus, kus seatakse vastakuti huvitav ohvitseriamet ja igavad „teised ametid“. Ohvitseri võrreldakse kunstnikuga. Siin lükatakse ümber ühiskonnale hüpoteetiliselt omistatav arvamus, et ohvitser on üksnes masin, kes ei pea oma peaga mõtlema, vaid täidab ainult käske. Teisedki kadetid kasutavad ohvitserikutsest rääkides *kunstniku*-metafoori. Üks 7. põhikursuse kadett kirjutab, et *võit lahingus on ohvitserile kui tõeline meistriteose lõuendile panek*.

Esseedes arutletakse ka ohvitserikutse negatiivsete külgede üle. Peamiseks vastuargumendiks on **suur vastutus** (13 argumenti), vastutus inimeste eest, mida täie tõsidusega tunnetatakse.

- (11) *Vähe on sääraseid elukutseid, mis sisaldavad nii rasket vastutuskor-
mat kui seda on ohvitseri oma .. Juhina peab ta tegema otsuseid, mis
võivad viia inimeste hukkamise või vigastamiseni – need ei ole sugugi
populaarsed otsused. (7. PK)*
- (12) *...tegelikult peab ohvitser mitut sõda korraga – ta peab täitma kõrgemat
poolt tulnud korraldused, peab sundima alluvad neid täitma ning peab
leidma endas jõudu vastu astuda iseenda nõrkusehoogudele .. (7. PK)*

Samas nähakse ka selles vastutuses positiivset, vastutus põhineb usaldusel, mis tuleb välja teenida, ja selle vastutusekoorma kaudu saab ennast tõestada:

- (13) *Vastutus on iga ohvitseri teenistuse igapäevane osa. Vastutus oma
alluvate eest, vastutus oma allüksusele kuuluva vara eest. .. kui inimene
pannakse millegi eest vastutama, tähendab see, et teda usaldatakse ja
ta peaks selle üle uhke olema.*

Negatiivse vastuargumendina nimetatakse veel seda, et ohvitserile esitatakse **kõrgemaid nõudmisi**, ohvitseriamet on raske ja seab teatud piiranguid (6 argumenti).

- (14) *Ohvitser on pidevalt tähelepanu all – talle esitatakse kõrgemaid nõud-
misi kui teistele, sest ohvitser peab olema kindel seal, kus seda teised
ei pruugi enam olla.*
- (15) *Amet piirab teatud mõttes ka otsustamisvabadust, sest sageli pole või-
malik valida, mis meeldib ja mis mitte, see ei huvita kedagi – käsk tuleb*

täita. Ka pereelu arvelt tuleb ohverdada, sest sõjaväelane ei saa oma perele lubada, et ta iga päev kell viis koju tuleb.

3.3. Isiklikule kasule toetuvad argumendid

Isiklikku kasu rõhutavatest argumentidest mainitakse eelkõige **materiaalseid põhjusi**: head sissetulekut, kindlat töökohta ja sotsiaalseid tagatiseid (14 argumenti). Sellised argumendid lähtuvad kadeti enese huvidest. Materiaalseid väärtusi peetakse oluliseks, kuid siiski mitte esmatähtsaks: enamikul juhtudel seostuvad materiaalse argumentidega väljendid *teiseks, teisena, veel, lisaks*. Olulisim pole materiaalne heaolu, vaid iseseisvus ja majanduslik sõltumatus, mis ohvitserikutse materiaalse aspektiga kaasneb.

- (16) *Teiseks mõjuvamaks põhjuseks on majanduslik olukord. Paljud eelistanud Sõjakooli teistele kõrgkoolidele, kuna erinevalt üliõpilasest saab kadett kiirelt iseseisvaks ja ei sõltu enam nii väga oma vanematest. Ning peale õpingute lõpetamist on kindel töökoht tagatud.* (7. PK)
- (17) *Eesti Kaitseväge ohvitserile on riigi poolt ette nähtud teatud eelised. Talle on määratud igakuiselt kindel summa toiduraha ning vastavalt ametikohale tasu korterikulude katteks.* (8. PK)
- (18) *Teiseks, võibolla isegi kõige tähtsamaks põhjuseks on ikkagi raha. Hea õppetoetus, tasuta söök ja elamine – need on väga suureks plussiks. Kõige tähtsam on muidugi kindel tulevik. Selleks on kindlasti hea töökoht, peale kooli lõpetamist. See on tänapäeva Eesti ühiskonnas väga tähtis, kuna tööpuudus on suur.* (8. PK)

Kaheksateistkümnendas näites ei ole kirjutaja raha olulisuses päris kindel, selle toovad esile kõhklusele viitavad adverbid *võib-olla, isegi* ja *ikkagi*. Vastuvaidlematult oluline on kindel tulevik (*kõige tähtsam*) ja hea töökoht (*kindlasti*). Oma argumenti põhjendab kirjutaja ratsionaalselt (*See on tänapäeva Eesti ühiskonnas väga tähtis, kuna tööpuudus on suur*).

Sõjakooli kadetid on ka üsna ambitsioonikad ja kõrge saavutusvajadusega ning peavad tähtsaks motiiviks võimalust **karjääriredelil** kõrgele tõusta. Samas ollakse siiski realistlikud ega arvata, et au ja kuulsus tuleb lihtsalt kätte.

- (19) *Karjääriredelil on võimalik tõusta väga kõrgele pingutades ja vaeva nähes.*

Analüüsitud esseede seas oli üks, mille autor oli äärmiselt kalkuleeriv ja praktiline, pidas raha kõige olulisemaks ja arvas, et lõppude lõpuks taandub kõik siiski materiaalsetele väärtustele.

(20) *Palk on siiski kapitalistlikus ühiskonnas kõige määravam faktor. Palk paigutab sind majanduslikult teatud tasemele. .. Kui keegi tuleks mulle rääkima, et palk pole tema jaoks kõige tähtsam väljund siis ma sisimas naeraks selle ilukõne välja .. Sinisilmne jutt, nagu ei oleks sulle palk oluline on otsene debiilsus, see on fakt.* (10. PK)

Kahekümnendas näites apelleerib kirjutaja sellele, et palk on kõige olulisem. Ta näib tajuvat ka ise hüpoteetilist vastuseisu ja nõrgendab oletatavat vastuargumenti tugevalt emotsionaalsete väljenditega, nimetades seda *ilukõneks, debiilsuseks ja sinisilmseks jutuks*.

Sellesama kadeti suhtumine on pessimistlik. Tema jaoks ei tähenda ohvitseriks olemine kutsumust, see on vaid üks töö, mille *ainus põhjus* on teenida välja igapäevane leib:

(21) *Üldpilt on must, ohvitseride elud on rajatud rutiini karidele. On vaid päevast päeva rügamine. Oma igapäevase leiva väljateenimine on ainus põhjus pingutamiseks. .. Sõduril on vaid rutiin ja lõputu lause kõrvades: „Viimane pingutus mehed! Viimane pingutus!”* (10. PK)

Esseedes välja toodud argumendid osutavad, et materiaalsed põhjused ei ole kaitseväelase kutsevalikul määravad. Suurem osa sõjakooli kadetidest, kes rahast ja materiaalsetest väärtustest juttu teevad, ei pea neid esmatähtsaks. Enamik tulevastest ohvitseridest leiab, et ohvitser saab olla vaid selline inimene, kes tunneb, et see amet on tema kutsumus, ja suhtub põlastusväärset sellesse, et ohvitserid teevad oma tööd vaid raha pärast. Kirjutajad küll tunnistavad selliste ohvitseride olemasolu, kuid vastandavad end neile selget hoiakut väljendava keelekasutusega. Selliste kaitseväelaste nimetamisel kasutatakse emotsionaalset metafoore *tühjad mundrid*, kus kirjutaja negatiivne suhtumine avaldub sõnavaliku kaudu.

(22) *Normaalne palk meelitab aga kohale „tühje mundreid”. Need on mehed või naised, kes on kaitseväes ainult raha pärast ja lahkuksid sealt kohe, kui keegi pakuks neile paremat palka ja ametit, kus vähem liigutama peab. Sellised inimesed on balastiks relvajõududele ja tervele ühiskonnale.*

Niisuguseid juhte peetakse ka otseselt ohtlikuks kaitsevääle.

(23) *Lõpptulemusena on „tühjale mundrile” usaldatud üksus nõrk ja võitlusvõimetu.*

4. Autori positsioon

Üks keelelise suhtluse ja argumentatsiooni eeldusi on autori usaldusväärsus. Selleks et lugeja vaevuks lugema pakutavaid sõnumeid, tuleb eeldada, et autor on usaldusväärne, tunneb valdkonda, millest ta kirjutab, ja on aus (Kasik 2007: 101). Analüüsitud esseedes püütakse autori usaldusväärssust saavutada retooriliste võtetega, mille abil tugevdatakse autori positsiooni või argumente.

Üheks selliseks võtteks on **enesekindel väide**. Sel juhul esitab kirjutaja ennast asjatundjana ja võtab enesekindla positsiooni. Järgnevas näites esineb autor teadja rollis, mille toob esile kindlas kõneviisis kategooriliste väidete kasutamine (vt Heikkinen 1999: 216). Autor tugevdab oma sisuliselt tundepõhist argumenti fraasiga *see on fakt*, välistades võimaliku vastuväite.

(24) *Sinisilmne jutt, nagu ei oleks sulle palk oluline on otsene debiilsus, see on fakt.* (10. PK)

Teadjarolli võib tugevdada ka sel moel, et oma asjatundlikkust rõhutatakse lisaargumentidega: *mina kui tulevane ohvitser* (vt lähemalt p 4.2).

Samuti tugevdab usaldusväärssust oma kogemustele toetumine, kus autor viitab sedakaudu teadmisele: *oma kogemustest tean rääkida* jne (vt lähemalt p 4.2).

Autori enesekindlust näitab samuti modaaladverbide *kindlasti*, *muidugi*, *alati* jms väiteid intensiivistava sõnavara kasutus, mille abil püütakse saada tuge oma argumentidele: *ohvitseri elukutse valikul on kindlasti tähtsal kohal; kõige tähtsam on muidugi kindel tulevik; vähe on neid, kes poleks tahtnud kehastada mõnd kangelast ning alati olla võitjate poolel.*

Argumenti saab tugevdada ka nii, et oma seisukoha kinnituseks toetatakse autoriteetidele või apelleeritakse suurema rahvahulga arvamusele. Üks vahend **konsensuse loomiseks** on tsitaadi kasutamine, nii lisatakse kellegi teise hääl argumenti toetama. Selle kaudu saab näidata, et argumenti esitaja ei ole väitega üksi, vaid ka keegi teine näeb ja kogeb asja samal viisil (Jokinen 1999: 139). Kõrgema sõjakooli kadettide jaoks on

autoriteediks kuulsad väejuhid ja sõjaajaloolased, näiteks Sun Bin, USA kindral George Smith Patton, Erwin Rommel, John C. Maxwell, John Keegan, samuti praegune kaitseväe juhataja kindralmajor Ants Laaneots.

(25) Maxwell on öelnud: „Ükski inimene ei ole huvitatud mitte sellest, kui palju te teate, vaid sellest, kui palju te neist hoolite.” (7. PK)

(26) John Keegan oma teoses „I maailmasõda” (2002) on öelnud, et „Järgmiseks sõjaks valmistatakse ikka eelmise sõja kogemuste tuginedes“. (7. PK)

Üks konsensuse tugevdamise viise on *meie*-retoorika kasutamine, millega antakse teada, et väite esitaja ei seisa väite taga üksi, vaid esindab palju suuremat rühma. Sellest räägitakse põhjalikumalt *meie* viiteala käsitlevas punktis 4.3.

Retoorilise argumentatsiooni uurimisel pakubki huvitavat infot see, mis positsioonilt oma seisukohti avaldatakse: kas autor seob end esitatava väitega või distantseerib end sellest. Kirjalikus argumendis saab näidata oma isikut selle kaudu, mis positsioon endale argumendi edastajana valitakse, olgu selleks siis *mina*-, *meie*-vorm või mõni üldistav liigitermin. Järgnevas analüüsis ongi lähemalt vaadeldud üldistamise ning *mina* ja *meie* viiteala osatähtsust esseedes. *Mina* viiteala uurimisel (p 4.2) on toetutud ka Halliday funktsionaalsele grammatikale, mis pakub võimaluse analüüsida deiktikute rolli protsessiosalisena. Halliday eristab materiaalseid, mentaalseid ja suhteptsesse (1985: 106–112). Materiaalsete protsesside osalisteks on aktiivne tegija ja passiivne kogeja, mentaalsete protsesside osaliseks mentaalne agent, kes mõtleb (kognitiivsed protsessid), tunneb (emotsionaalsed protsessid), tahab (intentsionaalsed protsessid) või tajub midagi. Suhteptsesside osaliseks on passiivne seisundis olija. Sellise protsessiosaliste analüüsi kaudu saab tõlgendada autori rolle (Halliday 1985: 112–119).

4.1. Üldistamise osatähtsus

Suur osa kadettidest räägib ohvitserikutsest, kasutades liigiterminit *ohvitser* ja teisi üldistavaid nimetusi kas ainsuse- või mitmusevormis. Ohvitserikutse üle arutledes mainiti sageli sõnu *inimene*, *mees*, *sõdur*, *sõjaväelane*, *kaitseväelane*, *alluv* ja *ülem* (vt tabel 2).

Tabel 2. Liigiterminite kasutus kõrgema sõjakooli kadettide esseedes

Liigitermin	Ainsus	Mitmus
Ohvitser	409	146
Inimene	93	75
Mees	18	35
Sõdur	22	40
Kaitseväelane	9	18
Sõjaväelane	18	8
Alluv	9	62
Ülem	22	15

Kasutades liigitermineid, kadetid ühelt poolt distantseerivad ennast oma väitest, kuid samal ajal paigutavad end ka selle rühma liikmeks, kelle nimel nad üldistusi tehes räägivad. Sellega nad ühtlasi viitavad konsensusele ja tugevdavad autori positsiooni. Kirjutajad on tajunud ainsuse stilistilist mõjujõudu (vt Kasik 2007: 73) ja kasutavad eelkõige liigiterminite *ohvitser*, kellega nad ennast eelkõige samastavad, peaaegu kolm korda sagedamini ainsuses kui mitmuses.

(27) *Tehes oma tööd hästi, annab ohvitser suure panuse meie ühiskonna kõlbelisse arengusse .. (7. PK)*

Nagu tabelist näha, kasutatakse ka liigitermineid *inimene*, *sõjaväelane* ja *ülem* rohkem ainsusevormis.

(28) *.. kui inimene pannakse millegi eest vastutama, tähendab see, et teda usaldatakse ja ta peaks selle üle uhke olema. (7. PK)*

(29) *Sõjaväelane peab 24 tundi päevas olema võimeline oma riigi kaitse ülesanneteks. (10. PK)*

(30) *Olukorras, kus asjad kipuvad kontrolli alt väljuma, tuleb ülemal säilitada rahu. (7. PK)*

Seevastu sõnu *sõdur* ja *alluv* kasutatakse enam mitmusevormis. Kirjutajad samastavad ennast rohkem ülema ja ohvitseriga, tulevaste ohvitseridena ollakse need, kes peavad juhtima sõdureid ja vastutama alluvate eest.

(31) *Sõdurid näevad, et ohvitser trotsib samu ohtusid, elab ligilähedastes tingimustes ning austavad teda. (7. PK)*

- (32) *Selleks ju ohvitseri vaja ongi – et juhtida, suunata oma alluvate töid ja tegemisi.* (7. PK)

Üldistavaid nimetusi piiravad autorid ka hulka väljendavate noomenitega (*vähesed, paljud, keegi, kõik*), mis lisavad nende arvamusele kaalu. See on retooriline võte, mille abil saab oma argumenti tugevdada. Peale statistiliste andmete saab kvantiteeti edasi anda just sõnaliste hinnangutega, mis on tihti mõjusamadki kui pelk statistika (Jokinen 1999: 146).

Analüüsitud esseedes tugevdati oma argumenti kõige rohkem sõnaga *palju(d)* (30 korral), järgnesid *kõik* (14 korral), *keegi* (10 korral) ja *vähesed* (8 korral). Autori positsiooni ohvitserikutse pooldajana rõhutab see, et konsensust rõhutav *paljud* ja *kõik* seostub alati plussargumentidega, *vähesed* ja *keegi* aga pigem eitavate verbivormide ja miinusargumentidega.

- (33) *Kuna kaitseväes puutub eelpool nimetatud asjadega palju kokku, saavad paljud oma hobi ja töö ühendada.* (8. PK)
- (34) *Eestis on loodud kool, kus saada heaks ohvitseriks ja selle peaksid lõpetama kõik, kes on selle ameti valinud.* (8. PK)
- (35) *Ilma isamaa-armastuseta oleks selline otsus kuidagi võlts ning teeseldud, sest keegi pole ju valmis andma oma elu millegi eest, millest ta tõeliselt ei hooli.* (7. PK)
- (36) *On väheseid mehi, kes poleks noorena sõduritega või siis sõpradega sõda mänginud ja vähe on neid, kes poleks tahtnud kehastada mõnda kangelast ..* (7. PK)

Üldistava liigitermini kasutamine kadettide esseedes on ootuspärane. Põhjuseks võib olla see, et valdavalt kadetid siiski ei ole veel ohvitserid, vaid saavad selleks alles oma õpingute lõpetamise järel. Kirjutamise hetkel on ohvitserikutse nende jaoks midagi kättesaamatut ja aukartust äratavat, mida nad ette kujutavad ja oma tekstides seda võimalikku tulevikku kirjeldavad. Ühtaegu tuleb mõõnda, et ka teema ja žanr nõuab üldistamist. Üldistamine on aga samuti märk rühmakuuluvuse tunnetamisest. Kadetid räägivad endast pigem kaitseväelaste esindajana, mitte konkreetse üksikisikuna ohvitseri rollis. Samal ajal esitavad nad oma arvamuse toetajana abstraktse *paljud* või vastupidist seisukohta esindavana *vähesed*.

4.2. *Mina* viiteala

Ohvitserikutse üle arutledes esitavad kadetid oma seisukohti ka isiklikust vaatepunktist, kasutades *mina*-vormi. Jeanne Fahnstocki ja Marie Secori järgi (1990: 333–335) saab *mina* olla argumendis järgmistes funktsioonides: *mina* isikliku kogemuse vahendajana, *mina* autoriteedina ja kirjutaja-*mina*. Minal isikliku kogemuse vahendajana võib olla lugejale suur mõju, sest ikka tuntakse sümpaatiat autori vastu, kes on midagi isiklikult läbi elanud, nii kandub see sümpaatia üle ka tema väitele. Samuti saab lugejat mõjutada enesele autoriteedi loomise kaudu, ent tõhus vahend võib olla ka see, kui ennast näidatakse tavalise inimesena. Tavalise, kirjutaja-*mina* efekt peitub selles, et ennast paigutatakse samale positsioonile kui lugeja, mitte ei vastandata end lugejale.

Kokku leidis esseedes 218 *mina*-deiktikut. Kadettide töödes eristub *mina*-vormi kasutuse puhul selgesti see, et *mina*-vormis räägitakse eelkõige siis, kui oma valikuid põhjendatakse mineviku asjaoludega või räägitakse millestki, mille puhul toetutakse oma isiklikule kogemusele.

(37) *Ma mäletan, et mind hakkas see asi huvitama juba viieteist aastaselt, kus ma esimest korda sattusin kokku sõduritega.* (8. PK)

(38) *Olles vaimustuses relvadest, nagu selles eas kohane, mõtlesin minagi, et hakkam isegi kunagi sellise asjaga tegelema.* (10. PK)

Samuti püütakse *mina* abil enesele autoriteeti luua.

(39) *Kui nüüd vaadata asjale minu, kui tulevase ohvitseri vaatevinklist, siis minu jaoks on ohvitseriks olemine mõlemat: nii kutsumus kui ka kutse.* (10. PK)

Sellisel juhul tuleb sageli esile ka *mina* kui kritiseerija roll, kus vastandatakse enese arvamus mingi teistsuguse (enamasti miinusemärgilise) arvamuslega, millega ei olda nõus. Kritiseerija rollis *mina* kasutab rohkelt eitusi (*olen näinud .., kes ei viitsinud; olen tähele pannud, .. et ei ole selgeks teinud*).

(40) *Oma kogemusest tean rääkida, et mõlemat tüüpi ohvitserid on kaitseväes esindatud. Olen näinud ohvitseri, kes ei viitsinud harjutusi korralikult läbi mõelda ja proovisid asja enda jaoks võimalikult lihtsaks teha.* (10. PK)

- (41) Tänapäeval olen ma aga tähele pannud, et paljud ohvitserid ja ohvitseri kandidaadid ei ole endale selgeks teinud, milline üks ohvitser olema peab. (8. PK)
- (42) Minu arvates on väga tähtis aru saada, et mitte kõik, keda nimetatakse ohvitseriks pole tegelikult ohvitser selle täismahus või seda auastet välja teeninud. (7. PK)

Protsessiosaliste analüüsi põhjal on näha, et esseedes eristub kõige selgemini kognitiivsete ehk mõtlemisprotsesside *mina*, samas kui materiaalseid ja tahtelisi protsesse seostati eeskätt kolmanda isikuga. 218 *mina*-deiktikust 53 on mõtlemisprotsesside *mina*. Ka Kersti Lepajõe, kes on uurinud *mina*-deiktiku kasutamist abiturientide lõpukirjandites, leiab, et suurima rühma moodustab kirjandites mõtlemisprotsesside *mina* (Lepajõe 2002: 77).

Mina on kadettide esseedes see, kes arvab, usub, mõtleb või loodab. 53 näitest 39-s on *mina* arvaja rollis (*ma arvan, minu arvates, minu arust, minu meelest*). Ennast pannakse arvaja rolli siis, kui tahetakse üldisest arvamusest taanduda, esile tõsta oma arvamust. Nii püüab autor oma seisukohta rõhutada ja vastandada ennast teistele võimalikele seisukohtadele.

- (43) *Teisalt ega ka töötasu ei ole kõige väiksem, kindlasti arvan, et ka raha on üks põhjus, miks riskitakse eluga ja minnakse vabatahtlikult pingekoldesse*.
- (44) *Mina isiklikult arvan, et ohvitseril on igati õigus saada lisakompensatsioon stressirohke ja vastutusrikka töö eest*.

Eelnevates näidetes on *mina* enesekindel arvaja, kes võtab vastutuse oma sõnade eest enda peale (vt nt Ratia 2005: 129). Sellest annab 43. näites tunnistust rõhumäärsõna *kindlasti* ning 44. näites määrsõna *isiklikult* ja personaalpronoomeni pikk vorm. *Mina*-vormi kasutamine muudab autori suhte analüüsitavasse teemasse isiklikumaks.

Analüüsitud esseedes eristub ka jõuline isikuline *mina*, mis esineb intentsionaalse ehk tahtelise protsessi agendina. Sellise *mina* esinemisagedus ei ole suur (8 korral), kuid nii saab autor rõhutada selgelt oma soovi, unistust ja tahtmist.

- (45) *Olen valinud selle ameti sest tahan olla juht ja muuta Eesti sõjalist kultuuri enda nägemuse järgi paremaks*. (10. PK)

4.3. *Meie* viiteala

Peale liigitermini ja *mina*-vormi kasutavad kadetid oma seisukohtade väljendamiseks ka *meie*-retoorikat, seda küll vähem kui eelnevalt nimetatud võtteid. *Meie*-deiksis on eesti keeles kollektiivi väljendaja nagu paljudes teisteski keeltes. *Meie* kasutamine on üks huvitavamaid retoorilisi võtteid, mille kaudu antakse teada, et väite esitaja ei räägi üksi enda eest, vaid esineb suurema hulga nimel. Erinevate institutsioonide esindajad kasutavad sageli *meie*-vormi, mille kaudu üritatakse kindlustada institutsiooni seljatagust (Jokinen 1999: 139).

Jeanne Fahnestocki ja Marie Secori järgi (1990: 345–347) võib *meie*-vormi kasutada mitmes funktsioonis. Kõigepealt võib *meie* hõlmata *mina* ja *sina* ehk lugeja ja kirjutaja. *Meie*-vorm on tark valik, kui argument toetub väärtustele ja hinnangutele, mida lugeja ja kirjutaja jagavad. Rääkides *meie* positsioonilt, saab oma lugejale meelde tuletada seda, mis on ühine.

Teiseks kasutatakse *meie*-vormi siis, kui räägitakse üksikisikuna kõrgemalt positsioonilt, esindades mingi organisatsiooni, institutsiooni, rühma seisukohti. Ametlikku *meie*-vormi võib kasutada ainult teatud situatsioonides. Kõlab üleolevalt, kui autoriteet räägib *meie*-vormis positsioonilt, mis ei esinda tema kuulajate seisukohti. Kolmandaks saab *meie* abil väljendada ühtse rühma seisukohti: luuakse rühm, kuhu kuuluvad lugeja ja kirjutaja, kust aga *nemad* on kõrvale jäetud.

Seega on *meie* ka deiktik, millel on mõjutamisfunktsioon. Katie Walesi sõnul (viidatud Ratia 2005: 126) vähendab pronoomen *meie* kirjutaja kasu ja suurendab lugeja kasu, kuid kirjutaja autoriteet, subjektiivne, minakeskne vaatepunkt on selle tagant siiski nähtav. *Meie* abil on võimalik tähistada mingeid inimrühmi ja samal ajal teised inimrühmad välja jätta, luues nii *meie–nemad* vastanduse (Kasik 2007: 104). Kirjutaja tahab liita lugejad asjasse pühendatute hulka, kellel on midagi ühist, näiteks samad huvid või sama elukutse. Selline rühmaidentiteedi loomine on tõhus juhul, kui on ühised kogemused ja jagatakse ühiseid muresid. Sel juhul tugevdab argumenti keelekasutus seda ühtsust, aidates lugejatel mõelda endast kui ühtsest rühmast. Seega on *meie*-retoorika üks konsensuse tugevdamise viise, mille abil autor püüab luua enesele autoriteeti, tuues teised sama rühma esindajad oma väidet toetama.

Analüüsitud esseedes esines *meie*-pronoomenit 132 korral ja *meie* tähistas erinevaid viitealaseid. Näidetest 20 on sellised, kus *meie* hõlmab

nii lugejat kui ka kirjutajat. Sellisel juhul püüab kirjutaja luua lugejaga ühtsust.

- (46) *Sõda, nagu me teame, ei ole kunagi lihtne ega kerge.* (7. PK)
- (47) *Nüüd kujutame ette, et juhi kohal on inimene, kelle jaoks ohvitseri kutse ei ole kutsumus, vaid lihtsalt rahateenimisviis.* (10. PK)
- (48) *Nii näemegi, et tegelikult peab ohvitser mitut sõda korraga – ta peab täitma kõrgemalt poolt tulnud korraldused, peab sundima alluvad neid täitma ning peab leidma endas jõudu vastu astuda iseenda nõrkusehoogudele, mis võivad tabada inimesi teinekord vägagi ootamatult.* (7. PK)

Kõigis neis näidetes püütakse *meie*-vormi abil üldistada oma arvamust, lähendades seda lugejale.

Rühma esindajana tähistab *meie* kõige sagedamini Eesti riiki ja eestlasi (60 korral). Kersti Lepajõe on uurinud *meie* viiteala abiturientide lõpukirjandites ja teeb järelduse, et ka abiturientid valivad oma tekstides vaatepunktiks pigem laiema perspektiivi (Eesti riigi), selle asemel et lähtuda konkreetsemast (oma kooli, põlvkonna) vaatepunktist (Lepajõe 2004: 84).

Tulevased ohvitseridki tunnetavad ennast üsna selgesti Eesti riigi ja rahva esindajana. Nagu eespool näha, on isamaa-armastus ka ühiskondlikel väärtustel põhinevatest argumentidest kõige sagedamini kasutatud.

- (49) *Meie riik on väike, meie rahvas on väike, me ei saa lüüa kvantiteediga, väikese rahva eesmärgiks saab olla ainult kvaliteet.* (7. PK)
- (50) *Kaitseväe tähtsust riigi jaoks ei või alahinnata, sest ilma selleta me ei saaks tagada meie maa julgeolekut ja rahva ohutust.* (10. PK)
- (51) *Nad teenisid riigis, mis oli sõjanduses toll ajal üks juhtivamaid maailmas, seega teadsid nad üksikasjalikult ka kõik me vaenlasest, mis muutis meie jaoks asja väheke lihtsamaks.* (8. PK)

Samuti koondab *meie* enda alla inimesi üldisemalt (34 korda). Sellist *meie*-vormi kasutatakse siis, kui räägitakse abstraktsemalt positsioonilt ja üldistades, mingi tekstist äratuntava inimrühma nimel (tänapäeva ühiskond, noored vms).

- (52) *Kuna me elame demokraatlikus ühiskonnas, siis ei saa ega pea enam rüütel, tänapäeva mõistes ohvitser olema aadli päritolu ja võimalus saada ohvitseriks on olemas igal inimesel.* (10. PK)

(53) *Me kõik oleme kord unistanud või mõelnud sellest mis võiks olla meie elukutseks või meie kutsumuseks.* (10. PK)

Kaitsevæele ja kaitsevæelastele viidatakse *meie*-vormi abil 17 korral.

(54) *Meie, tulevase ohvitserkonna ülesandeks on astuda välja sellest varjust ja näidata ennast võimalikult mitmekülgete, haritud inimestena, et ära teenida üldine austus ning kuulumine ühiskonna eliiti.* (7. PK)

(55) *Me ei pea lõhkeseadeldis rinnal vastaste ridadesse jooksma.* (10. PK)

Ühes essees viidatakse *meie*-vormiga põhjamaalastele.

(56) *Pealegi, meie põhjamaalastele on ju ka ilmastik väga kurnav.* (8. PK)

Mõnikord on *meie* viiteala sõnaselgelt nimetatud (*meie, tulevane ohvitserkond; meie, põhjamaalased*), sagedamini aga teksti põhjal tõlgendatav. Kadetid tajuvad ennast kaitsevæelastena eelkõige suurema rühma liikmena, Eesti riigi esindajana. Selline vaatepunkt on ka igati ootuspärane, sest nende kohustuseks on kaitsta Eesti riiki ja esseed kahtlemata peegeldavad ühiskonna ootusi, nii nagu kadetid seda tajuvad. Palju vähem räägivad nad endast kui kaitsevæelastest, ohvitserist. Muidugi tuleb arvesse võtta ka psühholoogilisi tegureid, noore inimese häbelikkust või soovimatust anonüümsele lugejale kirjutatud koolitöös oma isiksust täielikult avada.

6. Kokkuvõte

Kaitsevæe Ühendatud Õppeasutuste kõrgemasse sõjakooli õppima asunud kadett on üldjuhul teinud endale selgeks oma tulevase elukutse olemuse, teadvustanud endale selle elukutse häid külgi ja saanud aru ka selle elukutsega kaasnevatest raskustest. Kadettide maailmapilt on ehk veidi idealistlik, sest enamikul neist ei ole suuri teenistuskogemusi.

Kutsevalikut toetavad olulisemad argumendid toetuvad ühiskondlikele väärtustele. Sellised argumendid on õilsad, lähtuvad kõrgematest huvidest, isamaa ja riigi huvidest, oma lähedaste heaolust, isiklike huvivid tuuakse esile harvemini. Peamised argumendid, mida oma kutsevaliku põhjendamisel nimetatakse, on isamaa-armastus, kutsumus valitud töö vastu, samuti sisemine motivatsioon teha oma tööd hästi ja anda oma isiklik panus Eesti riigikaitse arengusse. Kutsevalikul on oluline ka ühiskonnas aegade jooksul kinnistunud arvamus, et ohvitseriamet on mehelik ja auväärne.

Argumentidena nimetatakse nn ürgset kutset selle ameti vastu, soovi olla võitjate poolel ja teha suuri tegusid.

Sugugi väheoluliseks ei peeta ka personaalsemaid, töö iseloomul põhinevaid argumente, mille põhjal muudab ohvitserikutse ahvatlevaks pidev eneseareng, see, et töö on huvitav, vaheldusrikas, loominguiline ja pakub palju „väljakutseid”. Nimetatud argumendid lähtuvad küll isiklikest huvidest, eelkõige soovist ennast teostada, kuid on lõppude lõpuks siiski rakendatud kõrgema eesmärgi teenistusse: mitmekülgse teadmiste pagasiga ohvitser suudab teha õigel hetkel õigeid otsuseid. Tunnetatakse ka ohvitserikutsega kaasnevaid raskusi, suurt vastutust ja kõrgeid nõudmisi, kuid neidki nähakse enamasti positiivses valguses.

Isiklikul kasul põhinevatest argumentidest nimetatakse materiaalseid põhjusi: head sissetulekut, kindlustatud tulevikku, kindlat töökohta ja sotsiaalseid tagatisi, majanduslikku sõltumatust. Materiaalsed väärtused ei ole kutsevalikul siiski peamised, enamasti mainitakse neid ühena teiste argumentide hulgas. Materiaalseid huvisid on kasutatud ka negatiivse argumendina, seda mõistetakse nii mõneski kirjutises hukka. Seevastu idealistlikke argumente ei mõista keegi hukka ega pane neid pahaks.

Kadetid püüavad näidata oma väiteid usaldusväärsetena, kasutades selleks retoorilisi võtteid: enesekindlat väidet, argumente toetavaid modaaladverbe (*kindlasti, muidugi, alati*) ja autoriteetide tsitaate. Suurem osa kadetidest kasutab ohvitserikutsest rääkides üldistavaid nimetusi (*ohvitser, inimene, mees, kaitseväelane* jt). Üldistamise tingib ühelt poolt teema ja žanr, kuid samal ajal on see ka märk rühmakuuluvuse tunneta misest: kadetid näevad ennast eelkõige kaitseväelase esindajana, mitte üksikisikuna. *Mina*-positsioonilt räägitakse siis, kui kõneldakse oma isiklikust kogemusest, soovitakse rõhutada oma arvamust ja vastandada seda võimalikule vastupidisele arvamusele. *Meie*-vaatepunkti esineb harvemini. Seejuures tähistab *meie* valdavalt Eesti riiki ja eestlasi.

Kõrgema sõjakooli kadetid tunnevad ühiskonna ootusi ja lähtuvad nendest ka oma argumentide esitamisel.

Kirjandus

- Eemeren, F. H. van jt 1998.** Argumentation. – Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1. Ed. by Teun A. Van Dijk. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Fahnestock Jeanne, Marie Secor 1990.** A Rhetoric of Argument. New York: McGraw-Hill.
- Halliday, Michael A. K. 1985.** An Introduction to Functional Grammar. London: Arnold.
- Heikkinen, Vesa 1999.** Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 728.) Helsinki.
- Jokinen, Arja 1999.** Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysointi. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila, Eero Suoninen, Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 126–157.
- Kaldjärv, Merle 2003.** Argumentatsioon meediatextsides. – Tekstid ja taustad II. Tekstianalüüsi vaatepunkte. Toim. R. Kasik. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 26.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 10–43.
- Kasik, Reet 2007.** Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuldnohk, Karen 2004.** Iraagi sündmusi kajastav diskussioon ajalehes Postimees. – KVÜÖA toimetised 3. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 66–81.
- Kuldnohk, Karen 2006.** Argumentatsioon ajalehe Postimees Iraagi-missiooni käsitlevates artiklites. – Keele ehe. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 30.) Tartu, 90–104.
- Lepajõe, Kersti 2002.** Argumenteerimisoskusest eksamikirjandite põhjal. – Keel ja Kirjandus 4, 269–274.
- Lepajõe, Kersti 2004.** Isikudeiksis õpilasteksides. – Toim. R. Kasik, Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 74–89.
- Mäntynen, Anne 2003.** Miten kielestä kerrotaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Perelman, Chaïm 1996.** Retoriikan valtakunta. Tampere: Vastapaino.
- Ratia, Maura 2005.** Personal pronouns in argumentation. An early tobacco controversy. – Opening Windows on Texts and Discourses of the Past. Ed. by J. Skaffary *et al.* (= Pragmatics & Beyond New Series 134.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 123–141.
- Richardson, John E. 2007.** Analysing Newspapers. An Approach from Critical Discourse Analysis. Hampshire, New York: Palgrave Macmillan.

Arguments explaining the servicemen's choice of profession

Karen Kuldnokk

This article analyses argumentation in essays written by the cadets of the Estonian National Defence College. The article reflects on the process of argumentation in terms of content and form. On one hand, the type and choice of language the authors use for expressing their ideas on explaining their choice of profession are under investigation. On the other hand, the article analyses the positions the authors take to express their opinions and how they try to add credibility to their arguments. The object of analysis is 26 essays. The arguments supporting the choice of profession are divided into three groups: arguments based on values of society and mythological ideals, arguments based on the character of the work, and arguments based on personal profit. Arguments based on values of society are noble, originating from higher interests, interests of homeland and state, as well as the well-being of relatives; personal interests are mentioned less often. The main arguments people use for justifying their choice of profession are: love for their homeland, a calling for their work, internal motivation to make their personal contribution to the development of the Defence Forces of Estonia.

Also, the fact that today's society considers the officer's profession manly and honourable plays its part in the choice of profession. Other arguments mentioned are the „primordial call” for the profession and the desire to be on the side of the winners and do great deeds. Arguments based on the character of the work emphasise that the job is interesting, full of variety, creative and full of challenges.

Arguments originating from personal profit are not considered to be primary. The most important of them are: economic independence, a good income, a safe future, a permanent position and social guarantees. People do perceive the difficulties accompanying the officer's profession, namely great responsibility and high expectations, but even those are seen in a positive light.

Credibility is added to the arguments by various rhetorical devices: confident statement, modals (*certainly, of course, always*) and quoting authority figures. Generalisation is mostly used for expressing the argument. On one hand, generalisation is caused by the topic and genre, but it is also a sign of the sense of belonging to the group. Cadets talk about themselves as the representatives of servicemen, not as singular people in the role of the officer. An *I*-position is used while talking about personal experiences, wishing to contrast their own opinion to

a possible opposing opinion. The *us*-position signifies mostly the state of Estonia and Estonians.

Key words: text analysis, argumentation, deixis

Karen Kuldnokk

keelekeskus

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused

Riia 12

51013 Tartu

karen.kuldnokk@ksk.edu.ee